

विषय कोड : ००६

HSEB - GRADE XII

2070 (2013)

अनिवार्य नेपाली

(नयाँ पाठ्यक्रम)

विद्यार्थीहरूले सकेसम्म आफ्नै शब्दमा उत्तर दिनुपर्नेछ । दायाँ किनारामा दिइएको अङ्कले पूर्णाङ्क जनाउँदछ ।

समय:- ३ घण्टा

पूर्णाङ्क:- १००

उत्तीर्णाङ्क:- ३५

१. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस् । ५
- क) तलका वर्णहरूको घोषत्व र प्राणत्व छुट्टयाउनु होस्:
ज, घ, म, ल, ह
- ख) तल दिइएका शब्दको अक्षर संरचना र सङ्ख्या देखाउनु होस्:
एक, सहरीकरण, पुनर्जन्म, कन्या, छुटाछुल्ल
२. शुद्ध गरी पुनर्लेखन गर्नु होस्: ५
- एसरी दिनरातको पहिरो र हावाको डरमा बाँचेर दुइ एकर जमीनको माटो बर्समा दुई चोटी पल्टायेर जिविका गर्ने मेलो परिवारको हत्या हो
३. तलको अनुच्छेदमा रेखाङ्कित पदहरूको शब्दबर्ग पहिचान गरी लेख्नु होस्: ३
- अ, सम्भौं । समाजको दुखको अन्त न कागजमा कोर्दिमा हुँदो रहेछ न बोल्दिमा मात्र । यसका लागि त समाजको जरादेखि नै परिवर्तन गर्नु पर्छ ।
४. तलको अनुच्छेदबाट दुई दुई वटा तत्सम र आगन्तुक शब्द खोजी लेख्नु होस्: २
- कम्प्युटर एक इलेक्ट्रोनिक यन्त्र हो जसले अत्यन्तै उच्च वेगमा प्रयोग कर्ताले दिएको निर्देशन अनुसार कार्य सम्पादन गरी नतिजा प्रस्तुत गर्न र डाटा भण्डारण गर्न सक्छ ।
५. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: २x३=६
- क) तलको अनुच्छेदबाट तिन वटा उपसर्ग व्युत्पन्न शब्द र तिन वटा प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी लेख्नु होस्:
- प्रमुख राजनैतिक दलहरूले गैरजिम्मेवार बनेर देशलाई अनिर्णयको बन्दी बनाउनु हुँदैन । दलीय कर्तव्यलाई बुझेर सकेसम्म चाँडै नै निकास दिने काममा केन्द्रित हुनु जरुरी छ ।
- ख) तलको अनुच्छेदबाट तिन समस्त शब्द र तिन द्वित्व शब्द खोजी समस्त शब्दलाई विग्रह गर्नु होस् र द्वित्व शब्दमा दोहोरिएको अंश छुट्टयाउनु होस्:
- सप्तकोसीका बगरमा बसेर बनभोज जानेबारे सरसल्लाह गर्न पुगेका नीलकण्ठ र गजाननले आआफ्ना बल्छीद्वारा थुप्रै माछा पनि मारे । यसो तरकारी सरकारीको खाँचो टर्ला भनेर घरमा ल्याई भोलिपल्ट पकाउन खोज्दा ती माछा त गल्याकगुलुक भइ सकेछन् ।

क्रमशः

ग) तलको अनुच्छेदबाट छ वटा सन्धियुक्त व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी तिनको सन्धि विच्छेद गर्नु होस्:

कहिल्यै असत्य नबोल्ने, अरुलाई राम्रो उपदेश दिने, पण्डित्याई गरी घरबार चलाउने, समाजका वयोवृद्धहरूको सेवा सुश्रूषा गर्न सदैव तन्तयार हुने अनि गाउँ समाजका कसैको पनि खासखुस गरी नराम्रो कुरा नकाट्ने हाम्रा कान्छा बा समाजसेवीका रूपमा चिनिनु हुन्छ। उहाँ पत्नी तथा छोराछोरीहरूसँग सरसल्लाह गरेर मात्र घरायसी काम सम्पन्न गर्ने व्यावहारिक अभिभावकका रूपमा पनि चिनिँदै आउनु भएको छ।

६. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: ५

क) तलका वाक्यहरूलाई पुलिङ्ग भए स्त्रीलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग भए पुलिङ्गमा आवश्यक सुधार सहित पुनर्लेखन गर्नु होस्:

गायक गीत रेकर्ड गर्नका लागि स्टुडियोतिर जाँदै थियो। उसको पछिपछि गायिका पनि आउँदै थिई। पहिले गायकले गीत गायो। त्यसपछि गायिकाले पनि एउटा मिठो गीत गाई। उसको मधुर स्वर सुनेर गायक दङ्ग पन्यो।

ख) तलका वाक्यलाई आवश्यक परिवर्तन सहित तृतीय पुरुषमा बदल्नु होस्:

म क्रान्तिकारी कवि हुँ। म आफ्ना कवितामा क्रान्तिको सन्देश दिन्छु। मैले जनताका पक्षमा मात्र कविता रचेको छु। मैले आफ्ना कविताकै माध्यमबाट समाज परिवर्तनको प्रयास गरेको छु। मैले यही कुरामा सन्तोष मानेको छु।

७. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: ६

क) ले, लाई, बाट, द्वारा, देखि र मा विभक्ति लागेका भिन्न भिन्न कारकको प्रयोग भएका छ वटा वाक्यमा आफूले प्रत्यक्ष देखेको कुनै घटनाको वर्णन गर्नु होस्।

ख) तलको अनुच्छेदका वाक्यलाई सङ्गति मिलाई पुनर्लेखन गर्नु होस्:

मैले आमालाई ढोगि दियो। आमाले मलाई आशीर्वाद दिइन्। तिमिले पनि आमालाई ढोगिस्? मेरो भाइले पनि ढोगे। आमाको आशीर्वाद हामी सन्तानलाई अवश्यै लारछन्। आमाको आशीर्वाद पाउनु सौभाग्यको कुरो हुन्।

८. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: २x४=८

क) तलका जटिल वाक्यहरूलाई आठ वटा सरल वाक्यमा छुट्ट्याउनु होस्:

लोडसेडिङ घट्ने अवस्था भएन भने देशको आर्थिक उन्नति हुँदैन। जब देशमा आर्थिक मन्दी छाउँछ तब जनता गरिबीको मारमा पर्दै जान्छन्। सरकारले लोडसेडिङ हटाउन पहल गर्नु पर्दछ अनि विद्युत् गृहहरूको निर्माण कार्य निर्धारित समयमै पूरा गर्नु पर्दछ। सरकार लोडसेडिङ हटाउन सक्षम भयो भने देशको चौतर्फी विकास हुने कुरा निश्चित छ।

ख) तलको अनुच्छेदका वाक्यहरूलाई कर्तृवाच्यमा परिवर्तन गरी पुनर्लेखन गर्नु होस्:

हिजो चौरमा भकुण्डो खेलियो । तरिका मिलाएर भकुण्डो हानियो । खेल पनि जितियो । प्रथम पुरस्कार पाइयो । त्यस अवसरमा खुसियाली मनाइयो । नाचगानका कार्यक्रमहरू सम्पन्न गरिए । बाजाहरू बजाइए । टुफी उचालेर नगर परिक्रमा पनि गरियो ।

ग) तलका वाक्यहरूलाई एउटै वाक्यमा संश्लेषण गर्नु होस्:

यहाँबाट नजिकै एउटा जङ्गल छ । जङ्गलमा ठुठुला रुखहरू छन् । त्यस जङ्गलमा ग्रामीण महिलाहरू सालको पात टिप्न जान्छन् । त्यहाँ गोठालाहरू गाईबाख्रा चराउन पनि जान्छन् ।

२. तलका अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नु होस्: १०

तपाईंको जीवनमा समस्याहरू छन् । तपाईंले गर्ने व्यवसाय, रोजगारी र व्यक्तिको जीवनमा पनि निकै अप्ठ्याराहरू आइ पर्छन् । विमान दुर्घटना हुन्छ । भूकम्प, बाढी र पहिराले सम्पत्ति नष्ट गर्छन् । आगलागीका कारण धनजनको क्षति हुन्छ । मोटर र रेलहरू दुर्घटनामा पर्छन् । यी समस्याले हाम्रो जीवन सधैं अप्ठ्यारामा छ । हामीले आर्जन गरेको सम्पत्ति पनि स्थायी र सुरक्षित छैन । हामी हरेक ठाउँमा जोखिमयुक्त जीवन बाँचेका छौं । बिरामी हुँदा उपचार गर्ने पैसा छैन, छोराछोरी पढाउनु पन्थो-ऋण वा सापटी खोज्ने ठाउँ छैन । आफू केही भइयो, परिवार र छोराछोरीको जीवनाधार छैन । त्यसलाई कसरी हल गर्ने भन्ने उपाय पनि छैन । अब कसरी यसबाट पार पाउने ?

यी सबै हाम्रो जीवनका जोखिमका अवस्था हुन् । जोखिम भनेको जीवनमा आइपर्ने समस्या हो र अझ सामान्य भाषामा तपाईंको जीवनमा आइपर्ने बाधा वा अप्ठ्यारो हो । अझ जोखिमलाई हानिकै अर्थमा पनि बुझ्ने गरिन्छ तर विमाको भाषामा यति मात्र भनेर जोखिमको अर्थ पूर्ण हुन सक्तैन । विमामा जोखिम भनेको तपाईंको जीवनमा, व्यवसायमा, सवारी साधनमा केही हुन्छ भने पछि त्यसका बारेमा शङ्का उत्पन्न हुने र त्यसबाट मुक्त हुने अवस्था पनि हो । यसलाई जोखिमबाट मुक्तिको अवस्था पनि भनिन्छ । (अर्को शब्दमा यो आर्थिक सङ्कट निम्त्याउने अवस्था हो र त्यसलाई मानिसले विमाका माध्यमबाट अन्त्य गर्दछ) अझ जोखिमलाई परिभाषित गर्दा तपाईंले आशा गरेभन्दा फरक नतिजा देखाउने अवस्थाका सन्दर्भबाट पनि हेर्न सकिन्छ । उदाहरणका लागि तपाईं आफ्नो व्यवसायबाट नाफा कमाउँछु भनेर सोचिरहेको समयमा आगलागी भयो । यो तपाईंले आशा गरेभन्दा फरक अवस्था हो वा जोखिम हो । अझ आफ्नो बच्चाको पढाइ खर्च जुटाउँदै गर्दा तपाईं निकै ठूलो दुर्घटना वा रोगको सिकार हुनु भयो । यस्तो अवस्था दुर्भाग्यवश हुन्छ र यो एउटा अप्रिय घटना हो । त्यसैले जोखिम हानि नोक्सानीको सम्भावनालाई अन्त्य गर्ने उपायको खोजी पनि हो र स्वतरापूर्ण अवस्थाको संयोजन पनि हो ।

प्रश्नहरू

क) हाम्रो जीवन किन सधैं अप्ठ्यारामा छ ?

ख) हाम्रो जीवनमा जोखिमका अवस्था के के हुन सक्छन् ?

- ग) बिमामा "जोखिम" भनेको के हो ?
घ) मानिसले बिमाका माध्यमबाट के कुराको अन्त्य गर्छ ?
ङ) 'जोखिम' र 'दुर्भाग्यवश' शब्दको अर्थ लेख्नु होस् ।
१०. तलको अनुच्छेदलाई एक तृतीयांशमा सङ्क्षेपीकरण गर्नु होस्: ५

राष्ट्र निर्माणका काममा महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने हुँदा सञ्चारलाई राष्ट्रको चौथो अङ्ग मानिन्छ । सञ्चार माध्यमकै कारण व्यक्ति, परिवार, समाज, राष्ट्र र विश्वको चौतर्फी विकास सम्भव हुने हुँदा यिनको निकै ठूलो जिम्मेवारी रहेको देखिन्छ । अहिले विश्वमा जे जस्तो उन्नति भइ रहेको छ त्यसमा सञ्चार माध्यमको पनि विशेष भूमिका रहेको छ । यसले विशाल विश्वलाई ज्यादै झुण्डुरो तुल्याइ दिएको छ । यसकै सहयोग लिई मानिस घरमै बसेर ठुलाठुला कामहरू गर्न सफल भएको छ । त्यसैले अहिले सञ्चार माध्यमहरू मानिसका लागि बरदान सावित भएका छन् । सञ्चार माध्यमहरूबाट प्रसारित एवम् प्रकाशित समाचारहरू तथ्यमा आधारित हुनु पर्दछ र ती कुनै पनि देशको राष्ट्रियतामाथि सङ्कट निम्त्याउने र विश्वलाई नै युद्ध मैदानमा परिणत गराइ दिने खालका कदापि हुनु हुँदैन । सञ्चार माध्यमकै कारण बेला बेलामा ठाउँ ठाउँमा सामाजिक सद्भाव खलबलिन र राष्ट्र राष्ट्रका विचमा द्वन्द्व चर्किने गरेको पनि देखिएको छ । तथ्यहीन सामग्रीका कारण संसारमा डर लाग्दो उथलपुथल हुनु सबै भएकाले त्यसतर्फ ध्यान बढी जिम्मेवारी हुनु पर्ने देखिन्छ ।

११. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनु होस्: ५

- क) उच्च माध्यमिक विद्यालयहरूले निकट भविष्यमा शिक्षण शुल्क वृद्धि गर्नेबारे पत्र पत्रिकामा आएका समाचारलाई विषय बनाई सम्पादकलाई त्रिपुटी लेख्नु होस् ।
ख) नेपाल खाद्य संस्थानले शाखा अधिकृत पदको पूर्तिका लागि निकाल्ने विज्ञापनको नमुना तयार गर्नु होस् ।

१२. आफ्नो टोल सुधार समितिले सम्पन्न गरेको टोल सरसफाइ अभियान कार्यक्रमका सबै कुरा समेटि १५० शब्दसम्मको एउटा प्रतिवेदन तयार गर्नु होस् । ५

अथवा

'बह्रदो सवारी दुर्घटना' शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको टिप्पणी लेख्नु होस् ।

१३. तल दिइएका मध्ये कुनै एक शीर्षकमा निबन्ध लेख्नु होस्: १०

- क) मेरो बाल्यकाल
ख) देश विकासमा पर्यटन उद्योगको भूमिका
ग) पुस्तकालयको महत्त्व

(५)

००६

१४.

एक चिहान' उपन्यासका तल दिइएका अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनु होस्:

५+५=१०

रञ्जना देवीले सोधिन्- "तिमी विरामी भएर जँचाउन आएकी मानिस अगि किन डाक्टर साहेबसँग ब्यालठट्टा गरि रहेकी ? परपुरुषसित स्वास्नी मान्छेले त्यसरी ब्यालठट्टा गर्नु ठिक छ ? स्वास्नी मान्छेको इज्जत स्वास्नी मान्छेले नै राख्न जान्नु पर्दछ । यसरी सस्तो र खैराँती हुनुहुन्न नानीयकुँ !" रञ्जना देवीले फेरी भनिन्- "त्यस्ता तिन वटा छोराछोरीका बाबु, कपालमा जौतिल पाकि सकेका बुढासित पनि तिमी जस्ती भरभराउँदी तरुनीले प्रेम गर्ने ? 'जात फ्याँक्नु गहतको भोलमा' भनेको यही हो ।"

प्रश्नहरू

- क) रञ्जना देवीले भने जस्तै किन स्वास्नी मान्छेको इज्जत स्वास्नी मान्छेले नै राख्न जान्नु पर्दछ ? तर्क दिई लेख्नु होस् ।
- ख) नानीयकुँले बुढो डाक्टरसित प्रेम गरेर के गहतकै भोलमा जात फ्याँकेकी हो ? उपन्यासका आधारमा स्पष्ट गर्नु होस् ।

१५.

कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनु होस्:

२x५=१०

- क) तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस्:
- जहाँ शीतल हावामा बुई चढेर
कस्तूरीको सुगन्ध डुल्दछ
जहाँ
एकवाजि आएर
घर फर्कन वसन्त भुल्दछ
जहाँ
बटुबालाई भन्नुमा रोकेर
हिमाल पड्खा हम्कन्छ

प्रश्नहरू

- अ) कस्तूरीको सुगन्ध कसरी डुल्दछ ?
- आ) 'घर फर्कन वसन्त भुल्दछ' भन्नुको तात्पर्य के हो ?
- इ) 'हिमालले पड्खा हम्कन्छ' भन्नाले के बुझिन्छ ?
- ई) माथिको कवितांशमा नेपालको के कस्तो महत्त्व दर्साइएको छ ?
- उ) यस कवितांशको मूल आशय के हो ?

००६

(६)

ख) तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक, दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस्:
किसानहरू सबै कुरा सहन सक्छन् परन्तु वस्तुलाई अर्काले दया छोडेर कुटेको सहन सक्दैनन्। बिजुबाट घपाइन्जेल त गुमाने केही बोलेको थिएन, परन्तु जब कुटन लाग्यो अनि गुमानेको रिसको सीमा रहेन। असार महिनाका दिनभर जोत्नु पर्ने गोरु, उसमाथि पसेका मात्र थिए, उति नोक्सान गरेका थिएनन्। जुरुबक उठेर भन्यो- "बिजु नोक्सानी गरेको छ भने अर्मल ले, असारका गोरु किन कुट्छस् ए धनजिते!"

प्रश्नहरू

- अ) किसानहरू किन आफ्ना वस्तुलाई अर्काले कुटेको सहन सक्दैनन् ?
- आ) गुमानेको रिसको सीमा किन रहेन ?
- इ) गुमाने र धनजितेका बिच भगडा हुनाको कारण के हो ?
- ई) असारका गोरु किन कुट्नु हुँदैन ?
- उ) 'सीमा' र 'अर्मल' शब्दको अर्थ लेख्नु होस्।

ग) तलको निबन्धांश पढी सोधिएका प्रश्नको एक दुई वाक्यमा उत्तर दिनु होस्:
समुन्द्रपारिका नारीहरूलाई साथी बनाउन बरु सजिलो होला तर आफ्नो देश, आफ्नो शहर र गाउँका, आफ्नो टोल र छिमेकका आइमाईलाई साथी बनाउन हामीलाई गारो पर्छ तर गारो भन्दैमा राम्रो कामबाट पन्छिनु उचित कुरा होइन। त्यसैले आइमाई साथी बनाउन सकिने किसिमको अवसर पर्दा म प्रायः पछि सर्ने गर्दिन।

प्रश्नहरू

- अ) समुन्द्रपारिका नारीलाई साथी बनाउन किन सजिलो होला ?
- आ) आफ्नै देशका नारीलाई किन साथी बनाउन नसकिएको हो ?
- इ) 'गारो भन्दैमा राम्रो कामबाट पन्छिनु उचित कुरा होइन' भन्नुको तात्पर्य के हो ?
- ई) निबन्धकारलाई किन आइमाई साथी बनाउन मन लागेको हो ?
- उ) यस निबन्धांशको मूल आशय के हो ?

१६. लोककथामा मधुकर र मालतीको मिलन भएको छ तर 'मधु मालतीको कथा' मा शङ्कर र गौरीको चाहिँ किन बिछोड भएको होला ? प्रतिक्रिया लेख्नु होस्।

-०-